

Posudek magisterské diplomové práce Heleny Vepřekové
„Büchnerovo drama *Vojcek* v českých překladech“

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav translatologie, Praha 2013

Autorka rozčlenila diplomovou práci do dvou částí. První část práce líčí život Georga Büchnera, věnuje se jeho dílu z literárního hlediska a zasazuje je do historického kontextu. Objasňuje fragmentárnost *Vojcka* a stručně představuje dochované rukopisy a obtíže spojené s jejich edicí a interpretací. Jeden oddíl práce se zabývá i operou Albana Berga *Wozzeck*, kterou v souvislosti s Büchnerovým *Vojckem* nelze pominout. Kapitulu 2.6 „*Vojcek* na českých jevištích“ doplňuje pečlivý přehled inscenací Büchnerových her v českých divadlech od r. 1945 zařazený jako příloha.

Druhá část práce je zaměřena na překlady *Vojcka* do češtiny. Už v úvodu je představena hypotéza, že srovnáním překladu Ludvíka Kundery a Rudolfa Vápeníka vyjde najevo, že pouze Kunderův překlad je v současnosti funkční, přestože Vápeníkův překlad nevznikl o mnoho dříve. Pomocí modelu K. Rejškové autorka provádí translatologickou analýzu a na vybraných příkladech ukazuje, jak Vápeník na některých místech doslova kopíruje německé syntaktické struktury, zanedbává osvědčené překladatelské metody, zejména metodu substituce, a nerespektuje ani praktické požadavky provedení na jevišti. Autorka nezapomíná na porovnání biblických citací, uvádí příklady hesenských výrazů v Büchnerově textu (práci by však obohatilo, kdyby informovala aspoň o základních charakteristických znacích hesenské mluvy).

Některá Vápeníkova řešení jsou možná hodnocena až příliš kriticky, například přestože Teich je rybník, překlad „tůň“ (58) zdůrazňuje aspekt hloubky, a to odpovídá situaci, kdy *Vojcek* hází do vody vražednou zbraň.

Uvedeny jsou ovšem i některé Kunderovy omyly (55). Nelze však souhlasit s tím, jak autorka na str. 66 komentuje repliku „*Wenn es noch ein Proteus wäre, der einem krepieret!*“ Píše, že „Kundera výraz interpretoval se špatným významem a zaměnil ještěrku s božstvem“. („*Kdyby tak zkrepiroval Proteus, nějaké božstvo – to leda!*“). Jednoduchým nahlédnutím do Wikipedie zjistíme, že Proteus byl skutečně postava řecké mytologie, syn boha moří Poseidóna a mořské nymfy, který je líčen jako stařec, který děsil svými mistrnými proměnami. Autorčin odkaz na učebnici J. B. Wilbranda jako argument pro to, že Proteus je „určitý druh ještěrky“, působí efektně, nenacházím jej však v seznamu literatury a prosím o objasnění při obhajobě práce. Spíše bych se u této věty kriticky zabývala slovesem „krepieren“, kterému autorka pozornost nevěnovala. Kundera překládá „zkrepirovat“, což v jednom moravském dialektu znamená stonat, marodit, *klempirovat*. Německé „krepieren“ však vulgárně označuje smrt, skon, a to

má na mysli i Jaroslav Hašek, když jedné z postav románu o dobrém vojáku Švejkovi vkládá do úst: *Die Soldaten müssen so wie so krepieren*.

V kapitole 1.1 „Život Georga Büchnera v historickém kontextu“ narážím na drobnější příznaky toho, že autorka neprostudovala období, které se snaží popsat, dostatečně. Na str. 13 čteme o tom, že se Büchner zúčastnil přivítání „tří generálů, kteří vedli polskou revoluční armádu při protestech proti carovi“. Toto je jediná zmínka o jednom z největších národních povstání 19. století, plném krvavých zoufalých bojů! Mohlo přece být v této kapitole rozvedeno, jaké mělo na západě Evropy ohlasy, jak nesmírně rozrušilo intelektuální elitu; rozhodně zmínit se v této souvislosti jen o jakýchsi „protestech proti carovi“ je nesmyslné. Na téže stránce (13) autorka informuje o Büchnerově přátelství s E. Boecklem, členem „teologického společenství *Eugenia*“. Byl to studentský spolek, jehož členy byli studenti teologie, později se otevřel i studentům jiných oborů, jak dále autorka správně uvádí, ale psát o něm jako o „teologickém společenství“ je matoucí. „...kvůli zásahům proti autorům Mladého Německa“ (17) je první a myslím i poslední zmínka o Mladém Německu, a je to přece důležitý fenomén, který měl být aspoň v krátkosti osvětlen.

Autorka píše, že cenzura zakázala druhý Vápeníkův překlad. Soudím, že to bylo v r. 1950, ale není to jasně uvedeno, přitom by bylo zajímavé dozvědět se o tom více.

Píše-li autorka o „proklitickém“ v (63), jistě má na mysli v protetické!

V práci lze objevit i překlepy (19, 33, 38, 53).

Především však text Heleny Vepřekové trpí nedbalým formulováním. Narazíme na místa, kde je vyjádření nepřesné či neobratné, dovrtíme se však, že „operou... kterou nelze...“opominout“ (9), myslela autorka operu, kterou nelze pominout, „protinapoleonský boj“ (11) že má být boj proti Napoleonovi, „mezi léty 1815 až 1830“ (11) že má být mezi léty 1815 a 1830, „skupina ze spolužáků“ (12) je skupina spolužáků, „potýkali se s problémy s jazykem“ (31) znamená, že se potýkali s jazykovými problémy či obtížemi. Pohár se nemůže „dovršit“ (35), pohár (patrně pohár trpělivosti) může přetéci, nemůžeme „vědět základní informace“ (66), informace máme či nemáme, nelze je však „vědět“ atd. Některé formulace jsou však natolik neobratné, že je to na úkor srozumitelnosti: „Životopis tohoto spisovatele, a především jeho historické okolnosti a politické dění, velmi úzce souvisí s celou Büchnerovou tvorbou. (11)“ „Hlavní problém viděl Büchner v rozdílu mezi chudými a bohatými. Prohlubování rozdílu vedlo podle něj k revoluci, zmenšování k jejímu potlačení (13)“ „...interpunkce, která tímto způsobem pro češtinu není typická (53)“, ...úvahy o významu života jako účelu „o sobě“ (12)

Některé formulace nelze označit jinak než jako nelogické: „myšlenky k revoluci“ (14), „začal se zabývat tématy své dizertační práce“ (17), „drama se inspiruje existujícími kriminálními případy“ (22), „další ponižování vyšší vrstvou“ (25), „liší se v menší míře i děj dramatu“ (46), „vystudoval germanistiku, v níž získal titul“ (47), „překlad je psán čistě spisovnou češtinou“ (47), „postupoval především tím způsobem, že...“ (48), „liší se celkovým pořadím scén“ (49)

Práce obsahuje i jasné prohřešky proti zásadám českého tvarosloví. Například „aktivně se zúčastňovali“ (12), „...se podíleli na pokusu o převrat v roce 1933, označovaného jako...“ (12), „měl zkušenosti s tvorbou dramatického textu určenému k jevištní inscenaci“ (72).

Zařazení podkapitoly „*Francouzské výrazy*“ vítám, v pečlivém provedení práce by se však nemělo objevit chybně psané „*systeme nerveux*“ (17). Ostatně úvaze, že „postavy jarmarečníků často používají francouzské výrazy, aby jejich řeč vypadala učeně, i když jsou z nižší společnosti“, dokonce opakované, je možno oponovat tím, že jarmarečníci byli lidé zcestovalí, a některá slova prostě pochytili, o zdání učenosti neusilovali.

Ani psaní „Státní vyznamenání“ s velkým S není možno schválit.

Na několika místech je zbytečně a toporně používáno pasivum: „... aby mohl být... od diváků správně pochopen“ (46)

Základní tezi, že mistr překladu Ludvík Kundera vytvořil hodnotnější překlad než Rudolf Vápeník, nebylo těžké obhájit, autorka však věnovala značné úsilí výběru zajímavých příkladů, postupovala metodicky správně a některé části její analýzy jsou z translátologického hlediska přínosné. Pro množství nedostatků v jejím vyjadřování, které jsem popsala výše a které nejsou slučitelné s vysokoškolskou závěrečnou prací, nemohu však navrhnout jiné hodnocení než známkou „dobře“.

V Praze dne 21. května 2013

Mgr. Monika Žárská